

Nr 657

Av herr **Rydén m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 35, angående teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier m. m.

(Lika lydande med motion nr 530 i Första kammaren)

I proposition nr 35 hemställes om riksdagens medgivande att för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag på 130 milj. kronor för tecknande av aktier i AB Statens skogsindustrier. Dessutom hemställes om att bolagets aktiekapital höjes med ytterligare 30 milj. kronor genom omvandling av motsvarande del av bolagets skuld till staten.

Vid bedömningen av bolagets finansiella problem, vilka tyvärr inte är av enbart akut karaktär utan har varit ofta återkommande, är det naturligt att erinra om de speciella uppgifter av sysselsättningspolitisk art som statsmakterna tillagt företaget. Dess uppgifter för arbetsförsörjningen måste framför allt bedömas mot bakgrunden av sysselsättningsproblemen i Norrbotten. Av skilda orsaker har dessa sedan länge varit mera svårbemästrade än i övriga delar av landet. Enligt arbetslöshetskassornas statistik har arbetslösheten under 1950-talets senare hälft varit mer än dubbelt så hög i Norrbotten som genomsnittligt för hela riket. Siffrorna redovisas i följande tablå.

Andelen arbetslösa av arbetslöshetsförsäkrade
i Norrbotten och i hela riket 1956—1961

År	Norrbotten	Hela riket
1956	3,7 proc.	1,5 proc.
1957	4,8 „	1,9 „
1958	6,3 „	2,5 „
1959	5,3 „	2,0 „
1960	5,0 „	1,4 „
1961	4,6 „	1,2 „

I en bredare upplagd politik från statsmakternas sida för att främja en rikare differentiering av näringslivet i Norrbotten och därmed öka sysselsättningstillfällena har ASSI ansetts ha en viktig uppgift att fylla. Bl. a. av denna anledning tillstyrker vi att medel nu ställes till förfogande på sätt som nedan anges för fullföljande av den påbörjade anläggningen i Piteå.

För att uppnå en stabilisering av de näringspolitiska förhållandena gäller självklart den förutsättningen att insatserna på längre sikt kan bedömas bli lönsamma och bärkraftiga i ekonomiskt hänseende. Synpunkter av denna innebörd understrykes också i riksgäldsfullmäktiges remissyttrande över ASSI:s framställning om kapitalförstärkning, när fullmäktige framhåller att bolagets möjligheter att i längden utöva en även ur samhällssynpunkt gagnande verk-

samhet är avhängiga av att en erforderlig strukturrationalisering inom bolaget kommer till stånd.

Det måste därför vara angeläget att företagets fortsatta utveckling bedrivs med större aktgivande på de realistiska förutsättningarna än som skett hittills. Enighet synes numera råda härom. Såväl i de avgivna remissyttrandena som av departementschefen framhålles nödvändigheten av att företaget utvecklas på ett ekonomiskt bärkraftigt sätt. Det måste då också vara angeläget att nu fatta sådana beslut i fråga om de akuta finansieringsproblemen att inte uppfyllandet av de företaget ålagda uppgifterna på längre sikt försvåras och att möjligheterna för statsmakterna, som har att ta stor del av det ekonomiska ansvaret att kunna följa den fortsatta utvecklingen, inte beskäres.

De finansieringsproblem som nu aktualiserats sammanhänger närmast med anläggningen av en ny sulfatfabrik med pappersbruk i Piteå, för vilken 1959 års riksdag godkände de av Statens skogsindustrier då utarbetade planerna.

För finansieringen av projektet, som 1958 av bolaget kostnadsberäknats till 120 milj. kronor, beslöt riksdagen att öka bolagets aktiekapital med 21 milj. kronor och att bevilja ett statligt lån om 60 milj. kronor att utbetalas med 20 milj. kronor under tre på varandra följande år. Bolaget utfäste sig att självt finansiera de återstående 40 milj. kronorna. Under riksdagsbehandlingen anmälde emellertid bolaget att kostnaderna beräknades stiga till 135 milj. kronor, dvs. en fördyring med 15 milj. kronor.

I det VPM som nu ingivits till handelsdepartementet konstaterar bolaget, att kostnaderna för anläggningen i Piteå beräknas överstiga även den sistnämnda kalkylen med inte mindre än 40 milj. kronor. Härav beror ca 12 milj. kronor på höjda material- och arbetskostnader, inklusive varuskatten, samt 10 milj. kronor på att anläggningens kapacitet ökats med 20 à 25 % utöver vad ursprungligen avsetts och riksdagen godkänt. Övriga kostnadsförändringar hänför sig till marknadsundersökningar, pålning och ändrade dispositioner i fråga om vedgård och vattenutsläpp. De totala kostnaderna för Piteå-anläggningen beräknas nu således till 175 milj. kronor eller 55 milj. kronor mer än vad som ursprungligen kalkylerades. De för närvarande dåliga konjunkturerna inom skogsindustrien medför vidare, att bolagets självfinansieringsförmåga de närmaste åren inte väntas bli så stor som ursprungligen beräknades.

De farhågor, som tidigare från vårt håll framförts i riksdagen om att Piteå-anläggningens kostnader skulle överskrida förhandskalkylerna, har således be- sannats. Såsom remissinstanserna och departementschefen anförst tyder mer- kostnaderna på att byggnadsprojektet *inte varit tillräckligt förberett*, då för- slaget framlades för statsmakterna. Särskilt den av bolaget nu beslutade kapa- citetsökningen, som förmodligen är företagsekonomiskt motiverad, får ses som en konsekvens av denna dåliga planering. Bolagets förfarande innebär dess- utom att riksdagen åter ställs inför utgiftsökningar som redan är något av ett fullbordat faktum och som därför riksdagen svårligen kan göra någonting åt.

Bolagets otillfredsställande likviditetsställning har tidigare påtalats i riks-

dagen. En viss förbättring av likviditeten inträdde mellan den 31/12 1957 och den 31/12 1960. Likviditetsställningen var dock fortfarande svag, eftersom de kortfristiga skulderna översteg summan av fordringar och likvida medel. Under 1961 har ånyo en försämring av likviditeten inträffat. Förhållandet mellan eget och främmande kapital är också otillfredsställande. Eget kapital omfattade endast 28,3 % av balansomslutningen den 31/12 1960 och beräknas under 1961 ha sjunkit till 24,7 % av balansomslutningen. Som jämförelse kan nämnas att det egna kapitalet inom jämförbara enskilda skogsindustrier utgör 40—60 % av balansomslutningen. Vid dylika relationsjämförelser måste å andra sidan beaktas att räntabiliteten är olika. En hög andel för det egna kapitalet måste förutsätta att företaget är ekonomiskt bärkraftigt och ger en tillfredsställande förräntning. Under de senaste åren har AB Statens skogsindustriers investeringsverksamhet varit mycket omfattande. Under åren 1951—1960 har i anläggnings- och rörelsekapital bundits 400 milj. kronor, vartill kommer 15 milj. kronor för rörelsekapital. För att ytterligare förbättra relationen mellan eget och främmande kapital anholder handelsministern dessutom om att tidigare till bolaget lämnade statliga lån på 30 milj. kronor omvandlas till aktiekapital.

Det framgår av dessa siffror att bolaget expanderat på ett sätt och i en omfattning, som hade varit otänkbar för ett jämförbart privatägt företag. Det inträffade belyser också vilken förmånsställning företaget fått i konkurrensen med privata företag.

Enligt AB Statens skogsindustriers egen beräkningsmetod uppvisade bolaget en verklig förlust 1958 på ca 19,9 milj. kronor och 1959 på ca 6,3 milj. kronor. År 1960 gav ett verkligt överskott på ca 60 000 kronor. För 1961 beräknas den reella förlusten uppgå till ca 12,9 milj. kronor. För år 1962 ter sig utsikterna än mörkare. Enligt bolagets VPM går i varje fall under tillfredsställande konjunkturförhållanden vissa av bolagets rörelsegrenar ihop i den meningen, att det investerade kapitalet förräntas med minst 6 % före skatt. För andra grenar av verksamheten erhålls som regel något bidrag till kapitalkostnadernas täckande. Bolaget förutser dessutom på längre sikt ytterligare behov av kapitaltillskott, som dock förutsättes i första hand kunna upplånas på kapitalmarknaden. Riksdagen kommer alltså förmodligen att ställas inför nya anslagskrav i framtiden.

De av Statens skogsindustrier redovisade siffrorna visar att bolagets lönsamhet milt uttryckt är dålig. Bolagets utveckling tenderar snarare mot en försämring än mot en förbättring. Att i det läget tillskjuta ytterligare aktiekapital utan att vidtaga några som helst åtgärder i övrigt kan inte anses tillrådligt. Riksdagen har under lång tid så gott som varje år haft att ta befattning med det statliga skogsbolaget, eftersom ständigt nya krav på kapitalmedel ställts. Som alltid när det gäller ett statligt bolag saknar emellertid riksdagen möjligheter att realpröva bolagets ställning på ett sätt, som borde vara självfallet vid handläggning av dylika ärenden. Av de knapphändiga uppgifterna

i bolagets VPM framgår emellertid att omfattande rationaliseringar är nödvändiga vid bolaget. Departementschefen drar för sin del slutsatsen att nedläggningar av vissa företagsenheter, som utgör en ekonomisk belastning för företaget, kan komma att aktualiseras, därest godtagbar lönsamhet inte kan erhållas. Han ansluter sig helt till den av riksgäldsfullmäktige i remissyttrandet framförda åsikten att samhällsaspekter inte i längden får skymma blicken för nödvändigheten av rationaliseringsåtgärder. Det är enligt departementschefens mening nödvändigt att strukturrationaliserande åtgärder föregås av noggrann planering.

I sitt remissutlåtande framhåller riksgäldsfullmäktige bland annat.

Vid sitt bedömande av de genom remissen aktualiserade frågorna har fullmäktige med beklagande måst konstatera, att det föreliggande relativt omfattande materialet trots allt icke ger en fullständig bild av bolagets olika engagemang och finansiella ställning. Emellertid torde det icke i första hand ankomma på fullmäktige vare sig att närmare analysera orsakerna till bolagets iråkade svårigheter eller att söka bedöma utsikterna för bolagets fortsatta verksamhet. Självklart är emellertid, att bolagets hittillsvarande utveckling av nyssnämnda skäl icke kan bedömas med affärsmässigheten som enda och utslutande måttstock. Med hänsyn till att bolagets verksamhet och i anslutning därtill gjorda investeringar i allt väsentligt följt riktlinjer, som godkänts av riksdagen — låt vara att riksdagens ställningstaganden icke alltid kunnat grundas på helt tillförlitliga kalkyler eller realistiska prognoser — anser fullmäktige principiellt, att staten icke heller nu bör undandraga sig sin finansiella medverkan, då det gäller fullbordandet av bolagets nyanläggningar i Piteå.

Enligt fullmäktiges mening ger det framlagda materialet således icke en fullständig bild av bolagets olika engagemang och finansiella ställning. Fullmäktige erinrar vidare om att riksdagens tidigare ställningstagande icke alltid kunnat grundas på helt tillförlitliga kalkyler eller realistiska prognoser. Vi har ingen anledning till invändning mot fullmäktiges påpekanden. I likhet med fullmäktige anser vi att riksdagen inte kan undandraga sig sin finansiella medverkan då det gäller fullbordandet av bolagets nyanläggningar i Piteå. Men den slutsatsen, som enligt vår mening dessutom måste dragas av erfarenheterna och den aktuella bedömningen, är att en översyn av bolagets nuvarande ekonomiska ställning, samt av möjligheterna att i framtiden driva bolaget lönsamt i hög grad är påkallad. Den av bolaget gjorda utredningen kan inte anses ersätta en allsidig och fristående utredning, som är nödvändig för att få den nödiga överblicken. Härför bör särskilda sakkunniga tillkallas. Vid en sådan översyn är det viktigt att företagets betydelse för Norrbottens näringsliv och sysselsättningsproblem uppmärksammas. Å andra sidan får man naturligtvis inte tappa ur sikte att ett effektivt utnyttjande av vårt lands arbetskraftsresurser tillhör en av den ekonomiska politikens främsta uppgifter. I avvaktan på utredningens resultat bör ingen utvidgning ske av AB Statens skogsindustriens verksamhet.

Samtidigt är det emellertid inte ekonomiskt försvarbart att nu stoppa det långt framskridna piteåbygget. En rimlig lösning förefaller därför vara, att riksdagen nu begränsar sig till att bevilja bolaget 130 milj. kronor i statligt lån. På så sätt kan piteåbygget slutföras. Ifrågavarande 130 milj. kronor bör tillföras bolaget som t. v. amorteringsfritt lån genom investeringsanslag under fonden för låneunderstöd. Departementschefens hemställan om aktieteckning bör således nu avslås. När utredningens resultat framlagts, får riksdagen ta definitiv ställning till AB Statens skogsindustriers kapitalbehov och framtida inriktning.

Med hänvisning till vad här sålunda anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 35

1. med avslag på departementschefens hemställan om anvisande av investeringsanslag för teckning av aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier måtte under fonden för låneunderstöd å kapitalbudgeten för budgetåret 1962/63 till *Lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier* anvisa ett investeringsanslag av 130 000 000 kronor;

2. måtte i skrivelse till Kungl Maj:t anhålla om en förut-sättningslös utredning genom särskilda sakkunniga av AB Statens skogsindustriers ekonomiska ställning samt framtida drift och uppgifter inom Norrbottens näringsliv.

Stockholm den 13 februari 1962

Ebbe Rydén

Manne Ståhl

Gustav Boija

C.-G. Enskog
